

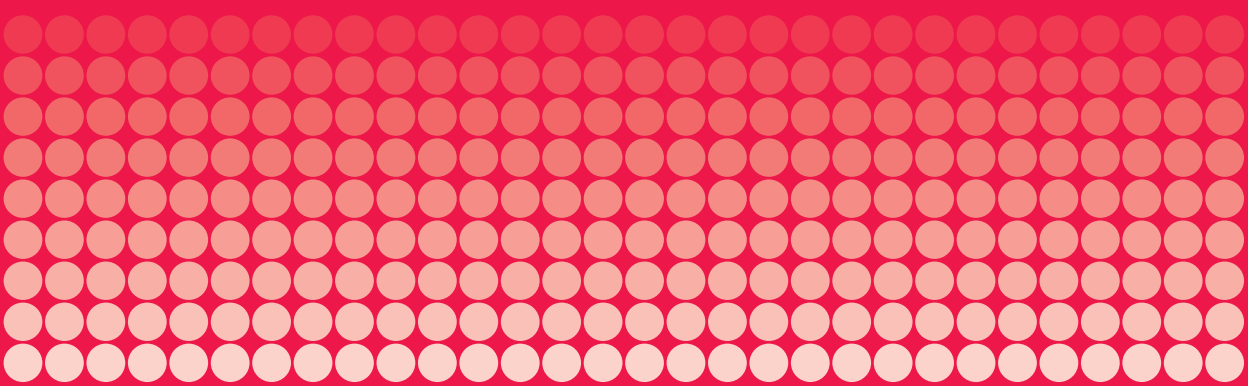
sipri

SIPRI YEARBOOK 2017

Armaments,
Disarmament and
International
Security

Resum en català

L'ANUARI DEL SIPRI

El *SIPRI Yearbook 2017* presenta un recull d'informacions originals en àmbits com ara la despesa militar mundial, les transferències internacionals d'armes, la producció d'armes, les forces nuclears, els conflictes armats i les operacions de pau multilaterals, juntament amb les anàlisis més actuals d'aspectes importants del control d'armes, la pau i la seguretat internacional. L'anyari, publicat per primera vegada el 1969, està escrit per investigadors del SIPRI i experts convidats.

Aquest quadern resumeix el contingut del *SIPRI Yearbook 2017* i aporta exemples de les dades i les anàlisis que conté.

ÍNDEX

1. Introducció	1
Part I. Conflictes armats i gestió dels conflictes, 2016	
2. Conflictes armats i processos de pau	2
3. Conflicte armat i inestabilitat a l'Orient Mitjà i el nord d'Àfrica	4
4. La seguretat europea	6
5. Operacions de pau i gestió dels conflictes	7
Part II. Seguretat i desenvolupament, 2016	
6. Sosteniment de la pau i desenvolupament sostenible en llocs perillosos	9
7. Gestió de les crisis: el desplaçament forçat en contextos fràgils	10
8. Anàlisi dels vincles entre el canvi climàtic i el conflicte violent	11
Part III. Despesa militar i armaments, 2016	
9. Despesa militar	12
10. Transferències internacionals d'armes i evolució en la producció d'armes	14
11. Forces nuclears al món	16
Part IV. No-prolifерació, control d'armes i desarmament, 2016	
12. Desarmament nuclear, no-prolifерació i control d'armes	18
13. Amenaces químiques i biològiques per a la seguretat	20
14. Control d'armes convencionals	21
15. Controls sobre el comerç d'armes i del material de doble ús	22

1. INTRODUCCIÓ.

SEGURETAT INTERNACIONAL, ARMAMENTS I DESARMAMENT

DAN SMITH

En termes generals, el 2016 va registrar un equilibri entre l'evolució negativa i el funcionament ininterromput del sistema internacional. Amb tot, l'any va deixar motius evidents per estar preocupats, ja que el balanç semblava inclinar-se cap a valors negatius enmig d'una inquietud creixent sobre la resistència de les parts essencials de l'estructura internacional relacionada amb la seguretat.

A l'Orient Mitjà, els conflictes van continuar generant tragèdies humanitàries i un desplaçament de refugiats a gran escala i, a altres parts del món, sobretot a Àfrica, Àsia i, en menor mesura, l'Europa oriental, els conflictes violents no van cessar. L'evolució del programa nuclear nord-coreà va contribuir a la inestabilitat política internacional, amb efectes en cadena que podrien arribar a ser greus. Hi ha, però, aspectes positius: l'Acord Climàtic de París de 2015 va entrar en vigor el novembre de 2016, el Pacte Nuclear Iranian de 2015 es va començar a aplicar dins dels terminis a principis de 2016 i l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar una resolució per començar el 2017 les negociacions per eliminar les armes nuclears. També es va progressar en la supervisió del desplegament de l'Agenda 2030 de l'ONU per al desenvolupament social i econòmic internacional. Una gran contribució al costat positiu de la balança el 2016 va ser l'acord de pau a Colòmbia.

No obstant això, gairebé tots els grans indicadors mundials de pau i seguretat s'han deteriorat: més despesa militar,

increment del comerç d'armes, més conflictes violents i avenç constant de la tecnologia militar. Els actuals acords i processos multilaterals i bilaterals de control d'armes també estan en qüestió —sobretot arran del deteriorament de la relació entre Rússia i els Estats Units—, fet que deixa el món amb l'ai al cor davant d'una situació que podria tenir una transcendència històrica. ¿Es podrien revertir els grans avenços assolits en les relacions pacífiques des del final de la guerra freda? ¿El retorn de les grans potències al tacticisme podria repercutir negativament a l'hora de gestionar un risc més gran de conflictes? Aquestes incerteses, sumades a l'evolució política a Europa i els EUA —sobretot la votació del Regne Unit per sortir de la Unió Europea i l'elecció de Donald Trump com a president dels EUA—, semblaven revelar un compromís molt minvat amb les institucions internacionals i una renovada defensa en diversos estats clau dels seus interessos particulars.

La magnitud dels reptes que afronta la humanitat se sintetitza en la proposta de denominar *antropocè* a l'era actual per reflectir que l'activitat humana és la influència primordial sobre el clima i el medi ambient. És desconcertant constatar que la cooperació corre el risc de ser més esmunyedissa del que ha semblat des del final de la guerra freda, en un moment en què és més necessària que mai. L'experiència ha demostrat que la cooperació internacional funciona. Però ¿la necessitat internacional de cooperar és tan persistent com els problemes que ha d'abordar? ●

2. CONFLICTES ARMATS I PROCESSOS DE PAU

Els patrons del conflicte armat, 2007-16

El patró dels conflictes armats i els processos de pau de 2016 van semblar confirmar la tendència recent cap a un retrocés de la pau després del final de la guerra freda, però el panorama és divers. Segons el Programa de Recopilació de Dades sobre Conflictes d'Uppsala (UCDP), el nombre de conflictes armats actius va passar de 52 a 49 el 2016. Malgrat aquesta reducció, el 2016 confirma la tendència a un nombre de conflictes molt més gran en els últims tres anys en comparació amb el període 2007-13. Si allarguem el període comparat, veiem que el nombre de conflictes armats en els darrers anys ha estat equivalent a la xifra del període 1990-92. Ambdós períodes (1990-92 i 2014-16) constitueixen dos punts àlgids diferents després del final de la guerra freda. Bona part de l'increment en el nombre de conflictes el 2014-16 es va derivar de l'expansió d'Estat Islàmic (EI), que moltes vegades va transformar conflictes actius i va fer que l'UCDP els registrés com a conflictes nous.

Dels 49 conflictes actius el 2016, dos van enfrontar estats (Índia-Pakistan i Eritrea-Etiòpia) i els altres es van lliurar dins d'estats i hi van implicar governs (22), territoris (24) o ambdós (1). Una gran part de conflictes intraestatsals comparteixen un patró recent: la presència de tropes d'altres estats en una de les parts bel·ligerants o en les dues. El 2016 més d'un terç (38%) dels conflictes intraestatsals es van internacionalitzar d'aquesta manera i la majoria (13 de 18) es van lliurar contra organitzacions islamistes.

L'ÍNDEX DE PAU GLOBAL, 2017

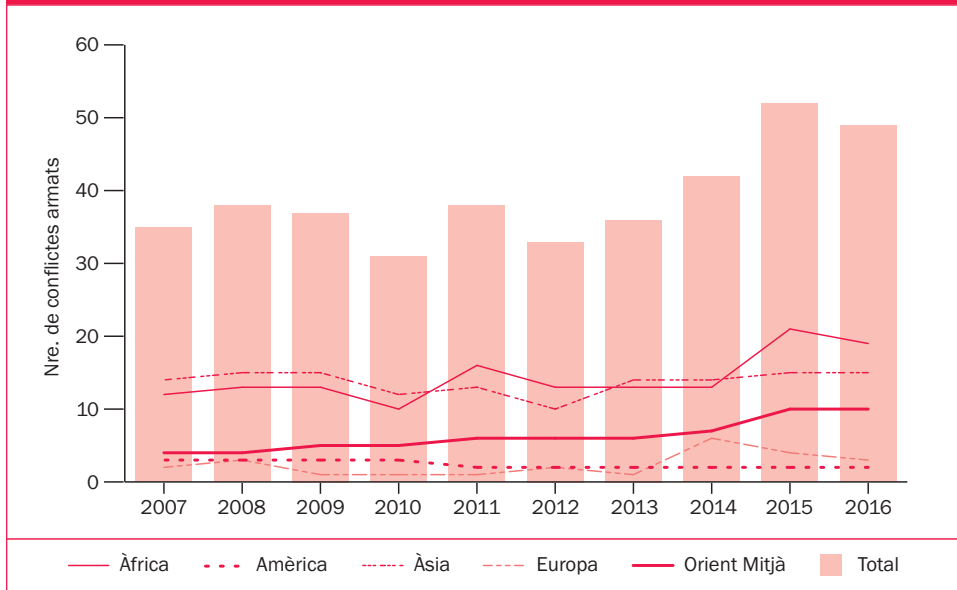
L'índex de pau global (IPG), elaborat per l'Institut per a l'Economia i la Pau, utilitza 23 indicadors per classificar 163 nacions i territoris segons els seus estats de pau relatius. La puntuació global de l'IPG va millorar el 2016, però la mitjana per països és avui inferior a la de 2008. El pitjor deteriorament de la pau es va produir a l'Amèrica del Nord, i se'n van produir de menors a l'Àfrica subsahariana i a l'Orient Mitjà i el nord d'Àfrica. Les millores més grans es van produir a l'Amèrica del Sud, Rússia i Euràsia, i a la regió d'Àsia-Pacífic. L'impacte del terrorisme, continuant una tendència de deu anys, va augmentar el 2016. El 60% dels països de l'IPG presenten des del 2007 un increment del terrorisme, l'impacte del qual ha augmentat més del doble a 22 països.

Classificació	País	Puntuació	Variació
1	Islàndia	1,111	-0,081
2	Nova Zelanda	1,241	-0,044
3	Portugal	1,258	-0,098
4	Àustria	1,265	-0,013
5	Dinamarca	1,337	+0,091
23	Espanya	1,568	-0,039
159	Iemen	3,412	+0,013
160	Sudan del Sud	3,524	-0,069
161	Iraq	3,556	-0,014
162	Afganistan	3,567	+0,029
163	Síria	3,814	+0,008

L'UCDP va registrar 12 guerres — definides com el conflicte armat que dona lloc a mil morts en combat— el 2016, una més que el 2015. En tres de les registrades el 2015 la intensitat s'havia reduït i el 2016 ja es consideraven conflictes armats menors (Nigèria, Pakistan i Ucraïna). Quatre conflictes registrats anteriorment es van

DISTRIBUCIÓ REGIONAL I NOMBRE TOTAL DE CONFLICTES ARMATS, 2007-16

agreujar fins al nivell de guerra:

Afganistan-EI, Líbia-EI, Turquia-EI i Turquia-Kurdistan. Àfrica va ser la regió amb més conflictes el 2016 (19 conflictes actius), seguida d'Àsia (15). A l'Orient Mitjà es van registrar deu conflictes, a Europa tres i a Amèrica dos.

L'evolució dels conflictes en els darrers anys ha estat descoratjadora, sobretot a l'Orient Mitjà, però no tots els canvis han estat negatius. Tot i que se'n van iniciar o intensificar molts, molts d'altres van deixar de ser actius o van perdre intensitat. La reducció del nombre de conflictes a l'Amèrica Llatina és molt destacable. Després de l'acord de pau de 2016 entre les Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia-Exèrcit del Poble i el Govern colombià, i havent-hi negociacions amb l'Exèrcit d'Alliberament Nacional, l'únic grup guerriller que segueix en conflicte amb el Govern colombià, sembla probable

que la regió aviat deixi de tenir conflictes actius.

Conflictes armats islamistes

Prop d'un terç dels conflictes armats islamistes del planeta tenen lloc a l'Orient Mitjà i el nord d'Àfrica, un terç a l'Àfrica subsahariana i la resta principalment a Àsia. En alguns casos s'ha observat una intensificació des d'una hostilitat amb motivacions no necessàriament religioses fins a reclamacions explícitament islamistes, seguit per una transformació en ambicions islamistes internacionals. La necessitat de reconèixer i gestionar d'una manera constructiva aquest tipus de conflicte en cada fase de la seva intensificació per intentar resoldre'l és molt important per a la política de prevenció de conflictes. El sud-est asiàtic destaca com una regió que està registrant una tendència inversa, on la proporció de conflictes armats islamistes sembla anar de baixa. ●

3. CONFLICTE ARMAT I INESTABILITAT A L'ORIENT MITJÀ I EL NORD D'ÀFRICA

La regió de l'Orient Mitjà i el nord d'Àfrica va seguir en el centre de les preocupacions en matèria de seguretat mundial el 2016. Diversos factors expliquen la inseguretat aparentment crònica de la regió i la seva persistent propensió al conflicte armat: els fracassos governamentals a la majoria de països àrabs, la persistència de les conseqüències de la invasió de l'Iraq de 2003 a mans de la coalició encapçalada pels EUA i les complexes relacions i rivalitats entre potències regionals. El 2016 almenys 7 dels 16 països de la regió van utilitzar la força militar en combats dins del seu territori i 11 al territori d'altres països.

Un element clau en el panorama de seguretat de la regió són les conseqüències de la Primavera Àrab de 2011. Cinc anys després, només a Tunísia hi floreixen les flors, però el camí del país cap a una democràcia estable continua farcit de riscos.

Síria

La guerra a Síria ha provocat el desplaçament de la meitat de la població — més de 4,8 milions de refugiats internacionals i més de 6,3 milions de desplaçats interns— i la mort de més de 400.000 persones, si bé no hi ha dades fiables de les víctimes. Enmig del complex conjunt de contendents sirians, el 2016 l'equilibri de poder es va inclinar de manera força acusada en favor del president Baixar al-Assad gràcies a tres factors importants: la campanya aèria russa de suport al Govern sirí, combinada amb el suport de forces terrestres de l'Iran i Hesbol·là; la reconciliació de Turquia amb Rússia i el consegüent gir polític favorable a la

continuació de la influència turca en lloc del canvi de règim sirí; i la derrota de les forces antigovernamentals a l'est d'Alep el desembre de 2016. A finals d'any, els EUA havien estat marginats de les converses regionals de pau i l'Iran, Rússia i Turquia encapçalaven els debats sobre el futur de Síria i Al-Assad.

Líbia i el Iemen

Líbia va acabar el 2016 encara immersa en les caòtiques conseqüències de la guerra civil de 2011 i la intervenció internacional, i buscant un camí cap a l'estabilitat i la seguretat dels seus ciutadans.

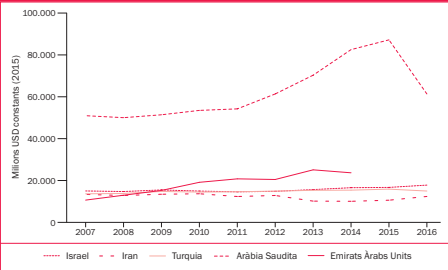
La relació interestatal més notòria, complexa i perillosa de la regió és la de l'Iran i l'Aràbia Saudita. Una qüestió fonamental que agreuja les pobres relacions entre ambdós països és el Iemen, que viu una guerra civil intermitent des del 2004 on des del 2015 hi han participat forces saudites i d'altres països àrabs. A finals de 2016, la intervenció saudita es va relacionar amb una gran crisi humanitària, però no va arribar a causar dificultats decisives en les forces hutis.

Estat Islàmic

El 2016 Estat Islàmic (EI) va continuar sent una força potent i motiu de preocupació internacional, malgrat haver patit importants retrocessos a l'Iraq, Síria i Líbia. El marc de l'Operació Inherent Resolve, la coalició mundial encapçalada pels EUA que es va constituir el setembre de 2014, va continuar marcant el ritme de les operacions militars exteriors contra EI el 2016. Per bé que el nucli d'EI segueix a l'Iraq i Síria, els seus actes s'han vist reforçats gràcies a una xarxa de combatents estrangers i grups satèl·lits a diversos països de quatre continents. Els atacs

DESPESA DELS CINC PAÏSOS AMB MÉS PRESSUPOST MILITAR A L'ORIENT MITJÀ, 2007-16

terroristes atribuïts al grup o a individus que s'hi inspiren han segat la vida de centenars de persones a l'Orient Mitjà, Àfrica, el sud asiàtic i Europa el 2016.

EI disposa d'infraestructura i institucions habitualment associades a un estat: venda de petroli, impostos, fons de tresoreria, venda d'antiguitats i rescats, així com accés a sistemes financers nacionals o internacionals. Aquestes fonts d'ingressos també són factors que el fan vulnerable i han estat aprofitats en la guerra econòmica internacional liderada per diversos estats, una guerra que té dues cares: una de militar (atacs aeris contra infraestructures petrolieres, fons de tresoreria i operatives financeres bàsiques d'EI) i una altra de no militar (prevenció de donacions, congelació d'actius i inhibició del comerç amb el grup). Tampoc no es van escatimar esforços internacionals per combatre la propaganda d'EI i contrarestar l'extremisme violent més en general, encara que amb resultats desiguals.

Malgrat perdre territori el 2016, és probable que els objectius i les capacitats terroristes d'EI persisteixin en els propers anys, possiblement en una forma diferent i fins i tot més mortífera.

La despesa militar i les transferències d'armes a l'Orient Mitjà

Les tendències i els patrons de la despesa militar i les transferències d'armes a països de l'Orient Mitjà il·lustren la importància de la capacitat militar a la regió. La despesa militar com a proporció del PIB, també conegut com la càrrega militar, tendeix a ser especialment elevada. La despesa militar total a l'Orient Mitjà el 2015 i el 2016 no es pot calcular perquè falten dades, reflex de la manca de transparència generalitzada i l'absència de rendició de comptes en qüestions militars que afecten la regió. L'Aràbia Saudita és, de lluny, el país amb més despesa militar a l'Orient Mitjà i el 2016 va arribar a ser el quart del món.

Les importacions d'armes es van incrementar un 86% entre 2007-11 i 2012-16 a l'Orient Mitjà, que va representar el 29% de les importacions mundials d'armes el 2012-16 i va arribar a ser la segona regió més important del període. Molts països de la regió han adquirit sofisticats sistemes militars que molt probablement incrementaran la seva capacitat militar. Els EUA i diversos estats de l'Europa occidental van continuar sent els principals proveïdors d'armes de la majoria de països de la regió el 2012-16. És probable que les importacions d'armes hagin contribuït a la inestabilitat, el conflicte violent i les violacions de drets humans a la regió. ●

4. LA SEGURETAT EUROPEA

Dificultats per a la cooperació en seguretat

Al final de la guerra freda, les causes subjacents de la confrontació a Europa aparentment havien desaparegut. Semblava possible una avaluació comuna dels problemes que afrontava Europa i un enfocament comú per abordar-los. Per construir un ordenament europeu que regulés la cooperació, els estats van haver de fer equilibris entre qüestions polítiques, politicomilitars, ambientals, econòmiques i relatives a la seguretat humana dins d'un marc de seguretat integral.

Els esdeveniments de 2016 van reforçar la visió que tots els elements del sistema europeu de cooperació en seguretat estaven passant dificultats. El distanciament gradual entre Rússia i els estats membres de la Unió Europea i l'OTAN ha propiciat un canvi normatiu politicomilitar, la modernització militar i posicionaments de força que podrien incrementar el risc de confrontació i, en situacions de crisi, d'enfrontaments entre grans potències militars. Al final de la guerra freda, l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) va proposar d'abordar amb renovat interès els aspectes politicomilitars de la seguretat.

Els aspectes polítics i relatius als drets humans del sistema europeu de seguretat també es van qüestionar. Amb un èxit dispar, institucions clau en matèria de seguretat, l'OSCE, la UE i el Consell d'Europa van respondre a la necessitat de protegir la independència del poder judicial i salvaguardar la llibertat dels mitjans de comunicació, mentre combatien la incitació a l'odi, protegien els drets de les minories i garantien que els estats complissin les seves

obligacions legals per oferir un tracte humà als refugiats.

El conflicte armat en l'espai postsoviètic

El conflicte armat ha tornat a Europa, en particular a través de l'escalada de violència en alguns dels conflictes prolongats dins l'espai postsoviètic que van sorgir en els darrers anys de la Unió Soviètica i els següents a la seva desaparició. Els esforços per assolir una pau sostenible a l'est d'Ucraïna, on el conflicte ha causat unes deu mil víctimes, no van donar fruits. Tots aquests conflictes es podrien intensificar de manera notable.

Turquia

Els esdeveniments recents a Turquia revelen l'entorn de seguretat nacional, regional i internacional més complex d'Europa. Els dramàtics episodis de 2016 — una seqüència d'atacs violents, un intent de cop d'estat i la mà dura exercida pel govern contra els presumptes conspiradors i altres dissidents— van convertir l'any en el més difícil de la història recent de país. A finals de 2016, ni els conflictes a les seves fronteres amb l'Iraq i Síria —i els seus efectes indirectes, com el desplaçament més gran de civils— ni l'agreujament dels grans atacs terroristes nacionals i internacionals no havien remès. Als problemes polítics i constitucionals interns posteriors al cop d'estat fallit s'hi va sumar la revisió a fons de la seva relació amb socis clau: els EUA, Rússia i la UE. ●

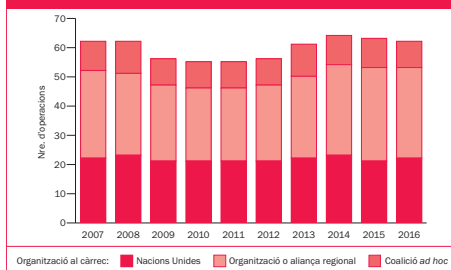
5. OPERACIONS DE PAU I GESTIÓ DELS CONFLICTES

Tendències i evolució en les operacions de pau el 2016

El 2016 va quedar clar que moltes de les tendències relatives a missions i personal han assolit el seu punt àlgid i a poc a poc semblen anar disminuint o estabilitzant-se. Es van iniciar dues noves operacions de pau —la Missió de l'ONU a Colòmbia i la Missió d'Ensinistrament Militar de la UE a la República Centreafricana (RCA)— i se'n van concloure quatre: la Missió d'Assessorament Militar de la UE a l'RCA, l'Operació Sangaris de França (també a l'RCA), la Missió d'Assistència i Assessorament de la UE per a la Reforma del sector de la seguretat a la República Democràtica del Congo i la Missió de Policia de la UE a l'Afganistan. El 2016 hi havia actives 62 operacions de pau, una menys que el 2015. La xifra total de personal desplegat sobre el terreny es va reduir un 6%, fins a 153.056, continuant una tendència iniciada el 2012.

Així mateix, encara que l'ONU segueix sent l'interlocutor principal en les operacions de pau, després de tres anys consecutius d'incrementos de personal en les seves operacions, la tendència es va invertir el 2016. Aquesta tendència a la baixa sembla que es mantindrà. Es preveu reduir l'Operació de l'ONU a la Costa d'Ivori i la Missió de l'ONU a Libèria, mentre que altres operacions de l'ONU estan assolint els nivells de personal autoritzat i és possible que les anhelades operacions en països com Burundi, el Iemen, Líbia, Síria i Ucraïna mai no vegin la llum.

NRE. D'OPERACIONS DE PAU MULTILATERALS, PER TIPUS D'ORGANITZACIÓ AL CÀRREC, 2007-16

Les operacions de pau a Àfrica

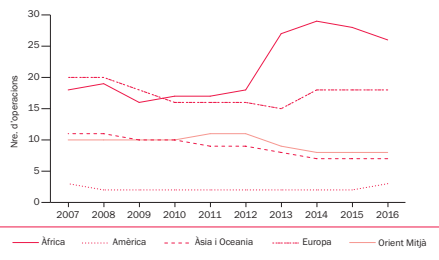
Àfrica va continuar sent el principal marc de les operacions de pau. Com va recomanar l'informe del Grup d'alt nivell independent sobre operacions de pau, l'ONU, la Unió Africana (UA) i les comunitats econòmiques i mecanismes regionals estan consolidant les seves aliances. El finançament de les operacions africanes continua sent un dels principals obstacles. El 2016 l'Assemblea de Caps d'Estat i de Govern de la UA va decidir incrementar el finançament que aporta a totes les seves operacions de pau fins al 25% el 2020, amb l'aplicació d'un impost del 0,2% sobre determinades importacions al continent. Tanmateix, els interlocutors africans continuaran depenent a curt i mitjà termini dels diners exteriors, i alguns interlocutors externs —sobretot la UE i els seus estats membres— són cada vegada menys generosos i més exigents. Això comporta problemes financers per a diverses operacions de pau, algunes de les quals podrien finalitzar si els països es plantegen retirar les seves tropes.

Les operacions de la zona grisa

Cada vegada hi ha més personal militar i civil desplegat en operacions que es poden incloure a la “zona grisa” que envolta la

**NRE. D'OPERACIONS DE PAU
MULTILATERALS, PER REGIÓ,
2007-16**

definició que el SIPRI dona a les operacions de pau multinacionals. Encara que en alguns casos els països que aporten tropes i els països receptors resultarien afavorits si el Consell de Seguretat de l'ONU considerés establir i finançar operacions, com la Força Multinacional Conjunta contra Boko Haram, en altres casos els països receptors es resisteixen a permetre una operació al seu territori. Aquestes operacions es poden veure com una violació de la sobirania nacional i projectar també una imatge d'estat fallit. D'exemples n'hi ha diversos: (a) la resistència de Burundi al desplegament de la Missió Africana de Prevenció i Protecció, els experts militars i en drets humans de la UA i la contribució policial de l'ONU a Burundi; (b) la reticència de Síria fins i tot a permetre l'observació de les evacuacions de l'est d'Alep a altres barris de la ciutat, i (c) la insistència de Colòmbia en què la missió de l'ONU al país sigui política i no una operació de pau. Aquestes situacions subratllen la importància de continuar ampliant la recopilació de dades i les anàlisis de les operacions en la zona grisa.

La protecció de civils

La protecció de civils és un altre problema que afronten la UA i l'ONU. La impotència

de la comunitat internacional a Ucraïna i Síria ha quedat patent de forma dolorosa, com recullen freqüentment els mitjans. De la incapacitat per abordar la situació al Sudan del Sud no se n'ha parlat tant. La Missió de l'ONU al Sudan del Sud (UNMISS), on protegeix 200.000 civils en diferents centres, afronta dificultats sense precedents. Els atacs perpetrats contra aquests centres el 2016 van demostrar que la UNMISS no té capacitat per proporcionar protecció i que els centres van generar falses expectatives entre els qui esperaven ser protegits. A més, com que molts civils hi han viscut durant més de tres anys, en lloc d'una solució temporal, s'han convertit *de facto* en camps de desplaçats interns, que requereixen seguretat interna i unes de condicions de vida mínimes. Com que és probable que aquests centres de protecció de civils al Sudan del Sud es mantinguin durant molts anys, és important que la UNMISS prengui bona nota del que ha passat el 2016. ●

6. SOSTENIMENT DE LA PAU I DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE EN LLOCS PERILLOSOS

L'ONU va oficialitzar l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible l'1 de gener de 2016, l'objectiu de la qual és assolir els seus 17 objectius el 2030. Aquesta agenda reflecteix que la pau i el desenvolupament són processos continus que requereixen una atenció constant i poden necessitar dècades d'esforç per donar fruits. Al costat d'aquesta agenda hi ha el nou concepte de l'ONU de sosteniment de la pau, que reclama vincles més estrets entre els seus tres pilars fundacionals: pau i seguretat, drets humans i desenvolupament, i acció humanitària. Substitueix l'enfocament seqüencial del conflicte, que sovint va generar compartiments estancs en prevenció, acció humanitària, manteniment de la pau, consolidació de la pau i desenvolupament, i exigeix vincles més estrets i instruments compartits entre els diferents mecanismes de resposta.

El marc de l'ONU de sosteniment de la pau va néixer en un context de bosses de violència concentrades als llocs perillosos del planeta, emergències humanitàries complexes i capacitats limitades per a la prevenció, resposta, gestió i recuperació de conflictes. El sosteniment de la pau també està relacionat amb els principis d'integració i responsabilització nacional i és coherent amb el concepte de pau positiva.

El sosteniment de la pau intenta allunyar els interlocutors de la violència estructural per apropar-los a solucions col·laboratives i al desenvolupament, i per tant a desenllaços de pau positiva. És vital comprendre l'impacte a llarg termini que el conflicte armat té sobre el desenvolupament i per tant sobre la implantació de la pau: una guerra civil sol durar 7 anys, però se'n

tarden 14 per recuperar-se'n econòmicament, les possibilitats de recaiguda són elevades i es pot tardar 25 anys a reconstruir els sistemes i les institucions estatals fins a arribar a un nivell de governabilitat "relativament bo". Cambodja, Laos i el Vietnam no han començat a prosperar econòmicament sinó en els darrers deu anys, després de dècades de conflicte i dècades de recuperació. Això indica que els conflictes actuals i la dissolució de l'estat al Iemen, Líbia i Sudan del Sud faran perdre en cada cas una mitjana de 15 a 25 anys de desenvolupament.

El 2016 van tenir lloc diversos esdeveniments importants en els àmbits de prevenció de l'extremisme violent, l'acció humanitària i l'agenda de dones, pau i seguretat. Aquests àmbits mostren alguns dels mecanismes a través dels quals el concepte de sosteniment de la pau es comença a integrar en la pràctica mundial del desenvolupament i la pau. La Cimera Humanitària Mundial (CHM) de maig de 2016, per exemple, va generar més de 3.100 compromisos individuals i conjunts en àrees clau com el lideratge polític per prevenir i posar fi als conflictes, el respecte de les normes que salvaguarden la humanitat i una millor orientació del finançament de l'assistència humanitària.

Si bé el concepte de prevenció de conflictes continua sent sobretot una aspiració, diverses novetats de 2016 —com la CHM, el Marc de Sendai, l'Aliança Mundial per a la Preparació i l'Aliança Mundial per a les Crisis Urbanes— es poden interpretar com inversions en sosteniment de la pau i possibles camins cap a una pau positiva. ●

7. GESTIÓ DE LES CRISIS: EL DESPLAÇAMENT FORÇAT EN CONTEXTOS FRÀGILS

El 2016 el desplaçament forçat va continuar sent un greu problema per a la seguretat humana, sobretot a l'Orient Mitjà i Àfrica, que acullen avui més de dos terços de la població mundial de desplaçats. En els darrers anys la xifra de desplaçats forçosos —més de 60 milions— s'ha incrementat molt en comparació amb el creixement demogràfic o la migració general. Aquest augment ha estat causat per noves crisis de desplaçats (com la del Iemen i Sudan del Sud), juntament amb crisis prolongades (com les de Síria i l'Afganistan) i el baix nombre de repatriats. La gran majoria d'aquestes crisis es deuen sobretot a conflictes armats.

Les dificultats són especialment pronunciades per la concentració de desplaçats forçosos en espais geogràfics reduïts —una ciutat, una frontera, un campament o al llarg d'una ruta de trànsit estreta— i, sobretot, en pocs països. Aquesta concentració comporta crisis, superpoblació i problemes associats, en particular una protecció física insuficient, problemes de salut, limitació de recursos i pèrdua de mitjans de subsistència i oportunitats educatives.

Les estructures estatals per abordar el desplaçament forçat i l'absència d'un marc legal internacional consensuat són greus obstacles per abordar amb bons resultats tant les necessitats de seguretat humana a curt termini com els problemes a llarg termini, per exemple la situació jurídica dels desplaçats en un país d'acollida i les conseqüències que això té en els mitjans de subsistència i altres oportunitats. Encara que el dret internacional ofereix protecció als qui fugen del seu país natal i busquen

protecció en altres estats, la majoria de països que acullen més refugiats no han signat la Convenció de l'ONU sobre els Refugiats. En tot cas, la convenció no s'aplica als desplaçats interns, el grup que representa la immensa majoria dels desplaçats forçosos.

La forma més útil per entendre els perills del desplaçament actual i, per tant, com abordar-los de la millor manera, és a través del context comú del desplaçament a gran escala en situacions fràgils i violentes. Encara que la fragilitat revela una exposició més gran de les societats als riscos, combinada amb una baixa capacitat per mitigar-los o absorbir-los, els conflictes violents també tenien una estreta relació amb totes les grans crisis de desplaçament de 2016.

La gran diversitat dels desplaçaments actuals pot tenir efectes indirectes en altres societats i països. S'han iniciat processos regionals i internacionals per abordar els problemes humanitaris del desplaçament i les preocupacions dels estats que acullen refugiats i d'altres estats. El 2016 l'Assemblea General de l'ONU va fer el primer pas cap a un procés polític per crear un marc internacional sobre la migració sense riscos, que inclou una distribució més equitativa de la càrrega en l'acollida i suport dels refugiats. Tanmateix, alguns processos corren el risc de perjudicar el marc legal internacional que actualment protegeix els refugiats. Per exemple, el 2016, almenys en dues ocasions, la Unió Europea va provar d'acordar amb els estats que acullen més refugiats solucions polítiques que estaven mancades de fonaments escrits o legals. ●

8. ANÀLISI DELS VINCLES ENTRE EL CANVI CLIMÀTIC I EL CONFLICTE VIOLENT

Els problemes de seguretat que planteja el canvi climàtic presenten múltiples cares i afecten la seguretat de persones, societats i estats. El canvi climàtic també té repercussions a curt, mitjà i llarg termini, de manera que és clau la perspectiva temporal que s'adopti. A més, els seus impactes sobre la seguretat hídrica o alimentària depenen molt de les condicions socioeconòmiques, per la qual cosa el mateix impacte podria tenir conseqüències diverses en funció del context. Per això, el canvi climàtic afegeix pressions a les debilitats actuals per a persones i societats arreu del món i presenta efectes especialment adversos en contextos ja de per si fràgils. Un problema de seguretat relacionat amb el canvi climàtic és el risc més gran de conflicte violent, com han revelat molts estudis de l'última dècada que han analitzat el vincle clima-conflicte i les seves influències sobre el procés decisor, sobretot en matèria de política exterior, defensa i desenvolupament.

A l'Àfrica oriental s'han identificat quatre mecanismes que vinculen el canvi climàtic amb el conflicte violent: deteriorament dels mitjans de subsistència; migració i canvi del model de transhumància; consideracions tàctiques dels grups armats, i aprofitament de les demandes locals per la classe privilegiada. Els dos primers mecanismes estan relacionats amb les causes del conflicte i els dos últims amb les seves dinàmiques canviants, diferència que prova que els mecanismes interactuen i es complementen.

Els mecanismes que vinculen les repercussions del canvi climàtic sobre la pau i el conflicte també es poden analitzar

en el context dels fenòmens meteorològics extrems. Entre els més mortífers que van tenir lloc entre el 2000 i el 2016 figuren el cicló Nargis a Myanmar el 2008, les onades de calor de l'hemisferi nord el 2010 i els ciclons de les Filipines el 2013. El conflicte violent va ser una conseqüència en algun d'aquests casos. Si estudiem aquests fenòmens, podem identificar no tan sols els mecanismes que vinculen els fenòmens meteorològics extrems amb el conflicte violent, sinó també els que permeten que les pressions es resolguin pacíficament. Es van identificar quatre mecanismes. Els dos primers —competència pels recursos escassos i fracàs de les institucions que gestionen els conflictes— estan vinculats a un risc més gran de conflicte violent. El tercer —foment de la cohesió social— il·lustra que a les zones assolades pel conflicte aquests fenòmens extrems de vegades afavoreixen la cohesió social i promouen la cooperació en lloc d'aguditzar els conflictes. El quart mecanisme —acceleració de la transformació— accentua la dinàmica social després d'un desastre, però en els casos analitzats no queda clar si incrementa o redueix el risc de conflicte violent després d'un fenomen meteorològic extrem.

Entre les implicacions polítiques hi ha la importància de mitigar els efectes negatius del canvi climàtic sobre els mitjans de subsistència i la necessitat de mecanismes adequats per resoldre conflictes. També és important observar que el canvi climàtic no determina el conflicte violent. L'acció humana arriba a totes les parts de la cadena, des del canvi climàtic fins al conflicte violent. Això ofereix una base sòlida per investigar com mantenir i modelar la pau enfront de grans pressions, incloses les del canvi climàtic. ●

9. DESPESA MILITAR

Es calcula que la despesa militar mundial el 2016 va ser de 1.686 bilions de dòlars, xifra equivalent al 2,2% del PIB mundial o 227 dòlars per persona. La despesa total el 2016 va ser més o menys constant en comparació amb el 2015, només un 0,4% superior en termes reals.

La despesa militar a l'Amèrica del Nord va presenciar el seu primer increment anual des del 2010, mentre que a l'Europa occidental va créixer un 2,6% el 2015. La despesa va continuar augmentant a Àsia i Oceania i l'Europa oriental, però va caure a Àfrica, l'Amèrica Central i del Sud i el Carib i als països de l'Orient Mitjà que ofereixen dades. En general, els increments a Àsia i Oceania, Europa i l'Amèrica del Nord gairebé s'han vist compensats per les reduccions a la resta dels països en via de desenvolupament.

Amb un total de 611.000 milions de dòlars, els EUA van continuar sent el pressupost militar més gran el 2016. La seva despesa va créixer un 1,7% en relació amb el 2015, el primer increment anual des del 2010, any en què la despesa militar nord-americana va assolir el seu nivell més alt. Hi ha dubtes sobre la direcció que pot prendre la despesa militar nord-americana, però les estimacions del pressupost de defensa indiquen un increment moderat en adquisició i recerca, desenvolupament, assaig i avaluació per a 2017 i increments substancials en el període 2018-21.

L'impacte de la crisi dels preus del petroli

La caiguda brusca del preu del petroli, que prolonga la caiguda de preus des de finals de 2014, va tenir un gran impacte sobre molts països dependents de les exportacions. On s'havia establert una estreta correlació entre els elevats preus del

DESPESA MILITAR MUNDIAL, 2016

Regió	Despesa (mm\$)	Variació (%)
Àfrica	(37,9)	-1,3
Nord d'Àfrica	(18,7)	1,5
Àfrica subsahariana	19,2	-3,6
Amèrica	693	0,8
Amèrica Central i Carib	7,8	-9,1
Amèrica del Nord	626	1,7
Amèrica del Sud	58,8	-7,5
Àsia i Oceania	450	4,6
Àsia Central i sud asiàtic	73,3	6,4
Est asiàtic	308	4,3
Oceania	26,6	1,7
Sud-est asiàtic	41,9	5,1
Europa	334	2,8
Europa central	21,0	2,4
Europa oriental	75,4	3,5
Europa occidental	237	2,6
Orient Mitjà
Total mundial	1.686	0,4

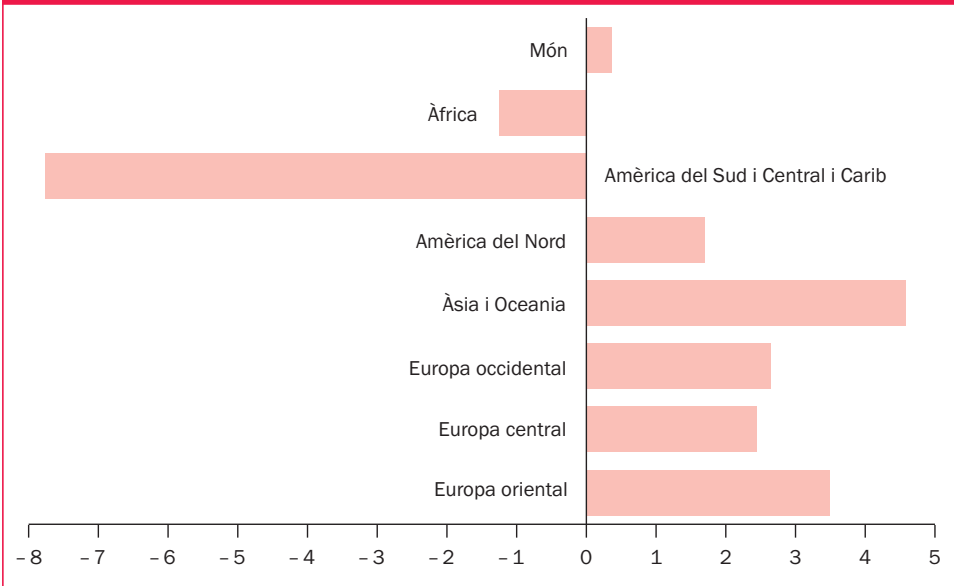
() = estimació incerta; .. = dada no disponible.
Xifres de despesa en USD corrents (2016).
Totes les variacions del període 2015-16 són en termes reals.

petroli i l'increment de la despesa militar durant els deu anys anteriors, la caiguda del preu del petroli ha comportat retallades substancials. El descens dels ingressos per petroli ha obligat molts països productors a retallar el seu pressupost i, per tant, la despesa militar. A Àfrica, l'Amèrica del Sud i Central i l'Orient Mitjà, el descens de la despesa militar en uns quants països dependents de l'exportació de petroli ha tingut un gran efecte sobre les tendències regionals.

Les retallades de la despesa pública han comportat canvis de prioritats en l'assignació de recursos i equilibris entre la despesa militar i social. En el període següent a la caiguda de preus del petroli, els

CANVIS EN LA DESPESA MILITAR, PER REGIÓ, 2015-16

informes dels països dependents de l'exportació indiquen que el descens mitjà de la despesa militar és relativament superior al descens en sectors socials com la sanitat o l'educació.

Dades sobre despesa militar

Malgrat la falta de notificació voluntària a l'ONU, molts estats publiquen dades sobre despesa militar en informes, pressupostos i altres plataformes públiques. La informació incompleta i inexacta sobre despesa militar és un problema per la seva relació amb la seguretat nacional, però la transparència ha augmentat a molts països. El 2016 el SIPRI va recollir informació fiable i congruent sobre la despesa militar de 148 països.

La sèrie ampliada de dades del SIPRI

El SIPRI ha aconseguit publicar una sèrie ampliada de dades sobre despesa militar que en alguns casos es remunten fins al 1949. Com que les dades s'ofereixen en

dòlars constants i actuals i com a proporció del PIB, la sèrie ampliada de dades ofereix grans possibilitats per fer nous estudis, així com fer-nos una idea de la dinàmica de la despesa militar. Les dades també permeten analitzar les tendències a llarg termini de la despesa militar en diferents regions i països, tant en la guerra freda com després. ●

10. TRANSFERÈNCIES INTERNACIONALS D'ARMES I EVOLUCIÓ EN LA PRODUCCIÓ D'ARMES

El volum de transferències internacionals de grans armes va augmentar un 8,4% entre 2007-11 i 2012-16. Els cinc proveïdors més grans de 2012-16 —EUA, Rússia, Xina, França i Alemanya— van representar el 74% del volum de les exportacions.

Els EUA i Rússia (o la Unió Soviètica abans del 1992) han estat sistemàticament els principals proveïdors, amb diferència, des del 1950. Juntament amb els de l'Europa occidental, històricament han copat la llista dels deu proveïdors principals, i no es preveuen grans canvis. Aquest grup va incrementar la seva proporció sobre el total mundial entre 2007-11 i 2012-16. Ara s'hi ha incorporat la Xina, que s'ha consolidat com un dels principals exportadors mundials de grans armes.

Per regions, el flux d'armes cap a l'Orient Mitjà va augmentar un 86% entre 2007-11 i 2012-16, mentre que cap a Àsia i Oceania va pujar un 7,7%. En canvi, cap a Europa va

baixar notablement (-36%), com també cap a Amèrica (-18%) i Àfrica (-6,6%).

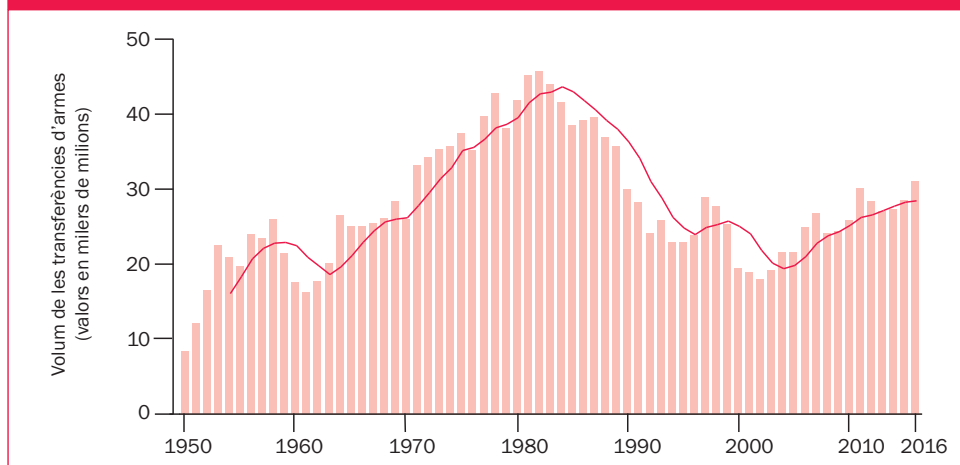
Armes subministrades com a ajuda militar

El 2016 hi va haver tensions i conflictes a moltes parts del món, sovint vinculades directament amb compres d'armes a l'estranger. Les armes utilitzades en aquests conflictes de vegades són subministrades com a ajuda. En altres casos, l'ajuda no està tan vinculada a l'existència de conflictes i grans tensions, sinó que més aviat és una eina per afavorir o millorar relacions polítiques o obtenir l'aprovació exterior per a determinades polítiques. El volum de transferències d'armes en forma d'ajuda ha caigut, però continuen sent un instrument polític clau per a alguns dels principals proveïdors.

Transparència en les transferències d'armes

Seguint la tendència dels darrers anys, el 2016 va tornar a decebre pel que fa a la transparència. La xifra d'estats que informen sobre importacions i exportacions d'armes al Registre d'Armes

TENDÈNCIA EN LES TRANSFERÈNCIES DE GRANS ARMES, 1950-2016

Convencionals de l'ONU (UNROCA) va continuar baixa i, tot i que la notificació obligatòria en virtut del Tractat sobre Comerç d'Armes va començar raonablement bé el 2016, la seva comparació amb UNROCA planteja dubtes sobre si aquests dos instruments poden ajudar conjuntament a millorar els nivells globals de transparència en el comerç internacional d'armes. No es van produir grans canvis en la transparència de països i regions.

El valor financer de les exportacions d'armes, 2015*

Encara que les dades del SIPRI sobre transferències d'armes no en representen el valor financer, molts estats exportadors sí que publiquen xifres sobre el valor financer de les seves exportacions. A partir d'aquestes dades, el SIPRI calcula que el valor total del comerç global d'armes el 2015 va ser almenys de 91.300 milions de dòlars. Tanmateix, la xifra real probablement sigui més alta.

Novetats en la indústria armamentística

Les vendes de les empreses militars i d'armes del Top 100 del SIPRI van baixar per cinquè any consecutiu el 2015* en produir-se un lleuger descens del 0,6% en relació amb el 2014. És el descens anual més baix observat des del pic assolit el 2010. Aquest descens es deu en gran part a una caiguda general en les vendes de les empreses nord-americanes, que continuen copant el Top 100. En conjunt, els productors d'armes de l'Europa occidental mostren increments, alguns dels quals vinculats a grans exportacions. Malgrat les sancions, la indústria russa també va créixer en vendes el 2015, sobretot a causa de les vendes interiors i algunes exportacions, mentre que els productors

PRINCIPALS EXPORTADORS I IMPORTADORS DE GRANS ARMES, 2012-16

Exportador	Proporció mundial (%)	Importador	Proporció mundial (%)
1 Estats Units	33	1 Índia	13
2 Rússia	23	2 Aràbia Saudita	8,2
3 Xina	6,2	3 EAU	4,6
4 França	6,0	4 Xina	4,5
5 Alemanya	5,6	5 Algèria	3,7
6 Regne Unit	4,6	6 Turquia	3,3
7 Espanya	2,8	7 Austràlia	3,3
8 Itàlia	2,7	8 Iraq	3,2
9 Ucraïna	2,6	9 Pakistan	3,2
10 Israel	2,3	10 Vietnam	3,0

emergents i consolidats presenten resultats diversos.

Una revisió dels 14 anys de dades sobre la indústria armamentística confirma que la jerarquia de la classificació, en particular de les deu empreses principals, és molt estable. També posa de manifest que, malgrat les variacions anuals, les vendes d'armes de les empreses classificades a les parts superior i inferior del Top 100 del SIPRI no han parat d'augmentar entre el 2002 i el 2015 en dòlars constants. No obstant això, també mostra que la proporció de les deu empreses principals sobre els ingressos anuals totals del Top 100 s'ha reduït durant aquest període.

* Últim any amb dades disponibles. ●

11. FORCES NUCLEARS AL MÓN

A inicis del 2017 nou estats – EUA, Rússia, Regne Unit, França, Xina, Índia, Pakistan, Israel i Corea del Nord – posseïen aproximadament 14.935 armes nuclears, de les quals 4.150 estaven desplegades amb forces operatives. Unes 1.800 d'aquestes armes es mantenen en estat d'alerta operativa alta.

Arsenals nuclears

En general, els inventaris d'ogives nuclears continuen disminuint, sobretot gràcies a les reduccions dels EUA i Rússia, que representen conjuntament el 92% del total de les armes nuclears. Estan reduint les seves forces nuclears desplegades en aplicació del Tractat per a la Reducció d'Armes Estratègiques Ofensives (Nou START) de 2010 i fent retallades unilaterals dels seus arsenals nuclears. A més, ambdós països tenen en marxa extensos i costosos programes per substituir i modernitzar les seves ogives nuclears i els sistemes vectors aeris i balístics, i les instal·lacions de producció d'armes nuclears.

Els altres estats amb armes nuclears tenen arsenals força més reduïts, però tots estan desenvolupant o desplegant nous sistemes d'armes o han anunciat la intenció de fer-ho. Es creu que Corea del Nord, l'Índia, el Pakistan i la Xina estan ampliant la dimensió dels seus arsenals nuclears.

Corea del Nord continua prioritzant el seu programa nuclear militar com a eix de l'estratègia nacional de seguretat i el 2016 va dur a terme la quarta i cinquena detonació nuclear. Els assajos van elevar a 2.057 la xifra d'explosions nuclears registrades des del 1945.

FORCES NUCLEARS AL MÓN, 2016

País	Ogives desplegades	Altres ogives	Total inventari
Estats Units	1.800	5.000	6.800
Rússia	1.950	5.050	7.000
Regne Unit	120	95	215
França	280	20	300
Xina	–	270	270
Índia	–	120–130	120–130
Pakistan	–	130–140	130–140
Israel	–	80	80
Corea del Nord	–	(10–20)	(10–20)
Total	4.150	10.785	14.935

.. = no aplicable o no disponible; – = zero; () = xifra incerta. “Altres ogives” inclou ogives operatives emmagatzemades i ogives retirades en espera de ser desmantellades. Totes les estimacions són aproximades i corresponen al gener de 2017.

Transparència insuficient

L'existència d'informació fiable sobre la condició dels arsenals nuclears i les capacitats dels estats que tenen armes nuclears varia molt. Els EUA han revelat informació important sobre el seu arsenal i les seves forces, i França i el Regne Unit declaren certa informació. Rússia, malgrat compartir informació amb els EUA, es nega a revelar el desglossament detallat de les seves forces especificades en el Nou START, i el Govern nord-americà ha deixat de publicar informació detallada sobre les forces nuclears russes i xineses. Els governs indi i pakistanès efectuen declaracions sobre alguns dels seus assajos balístics, però no donen informació sobre la condició ni la dimensió dels seus arsenals. Israel no fa declaracions sobre el seu arsenal nuclear i Corea del Nord no proporciona informació sobre les seves capacitats nuclears. ●

ELS ESTOCS MUNDIALS DE MATERIALS FÍSSILS, 2016

La matèria primera de les armes nuclears és el material fissil, sigui urani altament enriquit (UAE) o plutoni separat. Els Estats Units, França, el Regne Unit, Rússia i la Xina han produït UAE i plutoni per a ús en armes nuclears, l'Índia i Israel han produït principalment plutoni i el Pakistan ha produït principalment UAE, però està millorant la seva capacitat per produir plutoni. Corea del Nord ha produït plutoni per a ús en armes nuclears, però també pot haver produït UAE. Tots els estats que disposen d'una indústria nuclear civil tenen capacitat per produir materials fissils.

El Grup Internacional sobre Materials Físsils recull informació sobre els estocs mundials de materials fissils.

Estocs mundials, 2016

Urani altament enriquit	~1.340 tones
Plutoni separat	
Estocs militars	~230 tones
Estocs civils	~285 tones

FITXES TÈCNIQUES DEL SIPRI

Cada any, abans que es publiqui la nova edició de l'anuari, el SIPRI presenta sèries de dades sobre temes clau de recerca, que cobreixen l'últim any del qual se'n disposa. Cada presentació inclou una fitxa detallada i actualitzada que posa en relleu les principals conclusions, que s'analitzen a fons al capítol corresponent de l'anuari.

Fleurant, A., Perlo-Freeman, S., Wezeman, P. D., Wezeman, S. T. i Kelly, N., "Les empreses militars i de producció d'armes del Top 100 del SIPRI, 2015", fitxa del SIPRI, desembre de 2016, <<https://www.sipri.org/publications/2016/sipri-fact-sheets/sipri-top-100-arms-producing-and-military-services-companies-2015>>.

Fleurant, A., Wezeman, P. D., Wezeman, S. T., i Tian, N., "Tendències en les transferències internacionals d'armes, 2016", fitxa del SIPRI, febrer de 2017, <<https://www.sipri.org/publications/2017/sipri-fact-sheets/trends-international-arms-transfers-2016>>.

Tian, N., Fleurant, A., Wezeman, P. D. i Wezeman, S. T., "Tendències en la despesa militar mundial, 2016", fitxa del SIPRI, abril de 2017, <<https://www.sipri.org/publications/2017/sipri-fact-sheets/trends-world-military-expenditure-2016>>.

Kile, S. N. i Kristensen, H. M., "Tendències en les forces nuclears mundials, 2017", fitxa del SIPRI, juliol de 2017, <<https://www.sipri.org/publications/2017/sipri-fact-sheets/trends-world-nuclear-forces-2017>>.

12. DESARMAMENT NUCLEAR, NO-PROLIFERACIÓ I CONTROL D'ARMES

Cap a un nou instrument jurídicament vinculant sobre desarmament nuclear

El 2016 l'Assemblea General de l'ONU va aprovar una resolució per iniciar el 2017 negociacions encaminades a eliminar les armes nuclears. Aquesta resolució va arribar després d'intensos debats del Grup de treball sobre desarmament nuclear, que es va reunir a Ginebra per completar el seu informe per a l'Assemblea General. En l'informe recomanava convocar el 2017 una conferència internacional oberta a tots els estats per començar negociacions sobre una prohibició jurídicament vinculant de les armes nuclears amb l'objectiu d'eliminar-les.

L'Assemblea General de l'ONU i la Primera Comissió també van decidir per votació crear un grup preparatori d'alt nivell, que s'ha de reunir a Ginebra en dos períodes de sessions de dues setmanes de durada cada un, el primer el 2017 i el segon el 2018, per estudiar i formular recomanacions sobre els elements bàsics d'un futur tractat no discriminatori, multilateral i verificable internacionalment i efectivament que prohibeixi la producció de material fissil per a armes nuclears i altres artefactes explosius nuclears.

Amb tot, la Conferència sobre Desarmament, l'únic fòrum multilateral del món per negociar acords de control d'armes i desarmament, va ser incapaç d'acordar un programa de treball el 2016 i, per tant, d'iniciar negociacions sobre cap qüestió.

EL 20È ANIVERSARI DEL TPCAN

El 2016 es complien vint anys de l'obertura per a la signatura del Tractat de Prohibició Completa dels Assajos Nuclears (TPCAN) el 24 de setembre de 1996. Per promoure'n l'entrada en vigor, el 15 de setembre de 2016 els estats del Tractat de No-Proliferació que tenen armes van emetre una declaració conjunta sobre el TPCAN en la qual es comprometien a treballar per a la seva ràpida ratificació i entrada en vigor. Posteriorment, el 23 de setembre de 2016 es va aprovar la Resolució 2310 del Consell de Seguretat de l'ONU, que instava tots els estats que encara no ho havien fet, en particular els vuit restants de l'annex 2, a signar i ratificar el TPCAN sense més demora.

El control d'armes nuclears entre Rússia i els EUA

El 2016 les iniciatives dels dos països pel que fa al control d'armes nuclears, desarmament i no-prolifерació van continuar estancades pel deteriorament global de les seves relacions polítiques. Els EUA i Rússia van continuar implantant el Tractat per a la Reducció d'Armes Estratègiques Ofensives (Nou START) de 2010, però les expectatives que ambdues parts acordessin noves retallades de forces nuclears estratègiques semblaven cada vegada més llunyanes. L'acusació llançada pels EUA contra Rússia per haver violat un important tractat de l'època de la guerra freda que limitava les forces nuclears d'abast intermedi (Tractat de 1987 sobre l'Eliminació de Míssils de Curt i Mitjà Abast) va comprometre les relacions dels dos països. Rússia va rebutjar l'acusació i va respondre que també està preocupada pel compliment de l'altra part. L'any també va presenciar la suspensió russa de l'aplicació d'un acord bilateral amb els EUA per eliminar de forma irreversible el plutoni de les ogives nuclears

RESUM DE LES CONVENCIONS, INSTRUMENTS I INICIATIVES INTERNACIONALS RELACIONADES AMB LA SEGURETAT NUCLEAR

Denominació	Any de signatura/creació	Nre. de parts	Descripció
Convenció sobre la Protecció Física dels Materials Nuclears (CPFMN)	1979	153	Requereix que els estats proporcionin un nivell suficient de protecció física del material nuclear durant el transport internacional
Associació Global contra la Proliferació d'Armes i Materials de Destrucció Massiva	2002	29	Finança i coordina les activitats per contrarestar els riscos de terrorisme químic, biològic, radiològic i nuclear
Iniciativa de Seguretat contra la Proliferació	2003	107	Coordina les accions voluntàries dels estats per eliminar el tràfic d'armes de destrucció massiva relacionat amb la proliferació, els seus sistemes vectors i materials
Consell de Seguretat de l'ONU Resolució 1540	2004	193	Requereix que els estats instaurin controls nacionals i regulacions per impedir el tràfic de material nuclear
Conveni Internacional per a la Repressió dels Actes de Terrorisme Nuclear	2005	106	Promou la cooperació per prevenir la possessió i l'ús de material o artefactes radioactius, i l'ús o dany d'instal·lacions nuclears, per cometre actes terroristes
Iniciativa Mundial per Combatre el Terrorisme Nuclear	2006	86	Porta a terme activitats multilaterals en matèria de seguretat nuclear per evitar i detectar el terrorisme nuclear i donar-hi resposta

Nota: el maig de 2016 va entrar en vigor una esmena a la CPFMN, per la qual cosa l'acord va adoptar el nom de Convenció sobre la Protecció Física dels Materials Nuclears i les Instal·lacions Nuclears.

desmantellades que s'havien declarat que excedien les necessitats defensives.

La Cimera sobre Seguretat Nuclear

La quarta i última reunió de la sèrie de cimeres sobre seguretat nuclear es va dur a terme a Washington, DC, del 31 de març a l'1 d'abril de 2016. Un dels objectius principals era trobar vies per mantenir l'impuls polític aportat per cimeres anteriors per sostenir el treball dels estats i organitzacions internacionals per reforçar el sistema mundial de seguretat nuclear més enllà de 2016.

El pacte nuclear iranià

L'Iran va continuar aplicant les disposicions del Pla Integral d'Acció Conjunta (PIAC) relatives a les limitacions del seu programa nuclear. El pacte del PIAC, facilitat per la UE, el van signar el juliol de 2015 l'Iran i E3/UE+3 (Alemanya, França i el Regne Unit més els EUA, Rússia i la Xina). L'Organisme Internacional d'Energia Atòmica supervisa i verifica que l'Iran compleixi les obligacions que preveu el PIAC. ●

13. AMENACES QUÍMIQUES I BIOLÒGIQUES PER A LA SEGURETAT

Investigació de les denúncies d'ús d'armes químiques a l'Iraq i Síria

El 2016 es van donar casos —uns de confirmats, d'altres no— d'ús d'armes químiques en els conflictes armats de l'Iraq i Síria. Els governs van seguir atacant Estat Islàmic i la seva presumpta infraestructura d'armes químiques relacionada amb l'ofensiva de Mossul de 2016. El Consell de Seguretat de l'ONU va continuar dividit sobre la participació del Govern siríà en la guerra química.

L'Organització per a la Prohibició d'Armes Químiques (OPAQ), l'organisme que aplica la Convenció d'Armes Químiques de 1993, va provar de confirmar la veracitat de les declaracions de Síria, en part a través de la tasca de l'Equip d'Avaluació de la Declaració, la Missió d'Investigació i el Mecanisme Conjunt d'Investigació OPAQ-ONU (MCI) a Síria. L'MCI va publicar quatre informes el 2016 i va arribar a la conclusió que un grup insurgent havia utilitzat gas mostassa almenys en un cas, mentre que les forces del Govern siríà eren responsables de tres atacs amb clor. Síria i vuit estats més van negar que les forces del Govern siríà haguessin utilitzat clor. Nombrosos governs van acceptar les conclusions generals de l'MCI, però d'altres es van abstenir de culpar públicament el Govern siríà d'haver autoritzat l'ús d'aquestes armes. El mandat de l'MCI es va modificar i prorrogar un any més, però segueix encarregat d'atribuir responsabilitats en determinats (i nous) casos de presumpte ús d'armes químiques.

Es van llançar noves acusacions sobre la possessió i l'ús d'armes químiques en

relació amb la continuació dels combats a l'Iraq. L'OPAQ va oferir assessorament i suport a l'Iraq en relació amb el presumpte ús d'armes químiques i per avaluar la destrucció programada del romanent d'armes químiques del Govern de Saddam Hussein. L'OPAQ també va executar una operació marítima d'eliminació química des de Líbia, la segona d'aquest tipus (la primera va ser des de Síria el 2013-14.)

Control d'armes biològiques i químiques

La proposta russa de negociar un nou conveni multilateral contra el terrorisme químic i biològic en la Conferència sobre Desarmament va despertar reaccions diverses. La vuitena Conferència de Revisió de la Convenció sobre Armes Biològiques i Tòxiques de 1972, celebrada el novembre de 2016, va acordar un procés entre períodes de sessions mínim consistent en reunions anuals dels estats part durant el període 2017-20. També va acordar d'ampliar el mandat de la Dependència de Suport per a l'Aplicació (tret que es decideixi el contrari) durant el període 2017-21 i continuar utilitzant la base de dades de cooperació creada per la setena Conferència de Revisió. ●

14. CONTROL D'ARMES CONVENCIONALS

Directrius del CIRC i la seva aplicació en la guerra urbana

Les convencions de Ginebra són un referent internacional de comportament en conflictes armats. El 2011 el Comitè Internacional de la Creu Roja (CIRC) va iniciar un projecte multianual per actualitzar una sèrie de Comentaris que orienten els estats sobre com interpretar i aplicar les convencions. La primera actualització, sobre el Conveni per alleujar la sort que corren els ferits i els malalts de les forces armades en campanya, forma part d'una sèrie de Comentaris que tindran en compte els canvis en la naturalesa dels conflictes armats. Una de les qüestions més importants que va tractar el Comentari actualitzat és com aplicar les convencions de Ginebra als conflictes armats no internacionals. Altres qüestions clau són com emparar la imparcialitat de l'ajuda humanitària, els atacs contra treballadors sanitaris i l'increment de l'ús de la força militar i la violència en zones poblades.

Control d'armes humanitari

El CIRC i altres organismes estan cada vegada més preocupats per l'ús d'armes explosives en zones poblades, qüestió que també es tracta en els actuals esforços humanitaris per al control d'armes. El 2016 prop de 42.000 civils van morir o van quedar ferits per armes explosives: el bombardeig d'Alep va ser l'exemple més dramàtic d'aquesta forma de guerra. El Conveni sobre certes armes convencionals del 1981, en particular, havia de servir per protegir civils i combatents en situacions de conflicte armat, però la cinquena Conferència de Revisió per actualitzar-lo

no va poder abordar els problemes relacionats amb aquestes armes, les armes incendiàries i la nova tecnologia de guerra. Amb tot, entre els intents actuals per ampliar l'abast dels règims humanitaris de control d'armes hi ha debats sobre els sistemes autònoms d'armes mortals, així com els esforços incipients de l'Administració nord-americana sortint per regular la transferència internacional i l'ús de vehicles aeris armats no tripulats i per incrementar la transparència sobre el seu ús. A més, els estats es van reunir per debatre l'aplicació del Programa d'Acció de l'ONU sobre armes petites i lleugeres i van acordar expressar-se categòricament sobre els aspectes de gènere que estan relacionats amb la seva proliferació i la violència, i els objectius de desenvolupament sostenible de l'ONU.

Control d'armes convencionals a Europa

Europa és l'única regió que ha creat un sistema integrat de control d'armes convencionals. Amb tot, existeix el consens que aquest marc, creat a la dècada de 1990, ja no ofereix els resultats esperats. Les divisions profundes entre Rússia i Occident sobre la relació causa-efecte es van posar de manifest durant els debats a l'OSCE de 2016. Tanmateix, arran d'una iniciativa alemanya, l'OSCE va acceptar iniciar un diàleg estructurat sobre els reptes i riscos actuals i futurs en matèria de seguretat a la seva zona, prestant especial atenció al control d'armes convencionals. ●

15. CONTROLS SOBRE EL COMERÇ D'ARMES I DEL MATERIAL DE DOBLE ÚS

El Tractat sobre Comerç d'Armes

El febrer de 2016 va tenir lloc una reunió extraordinària d'estats part del Tractat sobre Comerç d'Armes (TCA) i a l'agost la segona Conferència d'Estats Part. Al febrer es van prendre decisions clau sobre el paper i funcionament de la Secretaria del TCA. A l'agost es van decidir per consens el cap permanent de la Secretaria, Dumisani Dladla; els models d'informe recomanats per a l'informe inicial sobre l'aplicació del tractat i l'Informe anual sobre transferències d'armes; el projecte de mandat per al fons fiduciari voluntari del TCA, i la creació de grups de treball entre reunions sobre la implantació eficaç i universalització del tractat i sobre transparència. L'efecte pràctic del TCA, però, continua tenint grans entrebancs: els nivells baixos d'adhesió a Àsia i l'Orient Mitjà; les consideracions comercials i polítiques que determinen la interpretació de les disposicions; el fet que importants estats subministradors i receptors d'armes continuïn fora del tractat, i les limitacions sobre la funció i les capacitats de la Secretaria.

Embargaments d'armes multilaterals

El 2016 hi havia en vigor 38 embargaments multilaterals d'armes: 15 d'imposats per l'ONU, 22 per la UE i 1 per la Lliga Àrab. Dels embargaments de la UE, 11 aplicaven directament decisions de l'ONU, 3 aplicaven embargaments de l'ONU d'abast geogràfic modificat o d'una cobertura diferent pel que fa al tipus d'armes i 8 no tenien equivalent a l'ONU. L'únic embargament d'armes de la Lliga Àrab

EMBARGAMENTS MULTILATERALS D'ARMES EN VIGOR, 2016

Nacions Unides (15 embargaments)

- Corea del Nord • Costa d'Ivori (FNG)
- Eritrea • Iemen (FNG) • Iran • Iraq (FNG)
- ISIS, al-Qaeda i individus i entitats associats
- Líban (FNG) • Libèria (FNG) • Líbia (FNG)
- República Centreafricana (FNG)
- República Democràtica del Congo (FNG)
- Somàlia (FNG) • Sudan (Darfur) • Talibans

Unió Europea (22 embargaments)

Aplicacions d'embargaments de l'ONU (11):

- Al-Qaeda, talibans i individus i entitats associats • Costa d'Ivori (FNG) • Eritrea
- Iemen (FNG) • Iraq (FNG) • Líban (FNG)
- Libèria (FNG) • Líbia (FNG) • República Centreafricana (FNG) • República Democràtica del Congo (FNG) • Somàlia (FNG)

Adaptacions d'embargaments de l'ONU (3):

- Corea del Nord • Iran • Sudan (Darfur)

Embargaments sense equivalent a l'ONU (8):

- Bielorrússia • Egipte • Myanmar • Rússia
- Síria • Sudan del Sud • Xina • Zimbàbue

Lliga Àrab (1 embargament)

- Síria

FNG = forces no governamentals.

(sobre Síria) no tenia equivalent a l'ONU. La majoria d'aquests embargaments només cobreixen armes convencionals, però els de l'ONU i la UE sobre l'Iran i Corea del Nord i el de la UE sobre Rússia també cobreixen les exportacions de material de doble ús. El 2016 no es van imposar nous embargaments multilaterals d'armes. De nou, l'aplicació dels embargaments de l'ONU no va estar exempta de problemes, com demostren els informes dels diferents grups d'experts encarregats de supervisar-ne l'aplicació.

Règims de control de les exportacions

Tots els règims multilaterals de control de les exportacions –Grup Austràlia, Règim

de Control de la Tecnologia de Míssils (RCTM), Grup de Subministradors Nuclears i Acord de Wassenaar sobre control de les exportacions d'armes convencionals i articles i tecnologies de doble ús— van mirar d'actualitzar les respectives directrius i llistes de control. La majoria dels règims van continuar afrontant dificultats a l'hora d'admetre nous membres per culpa del requisit que tots els membres existents han d'aprovar les sol·licituds. Tanmateix, el juny de 2016 l'Índia va fer un pas més cap al seu objectiu d'incorporar-se als règims de control de les exportacions en adherir-se a l'RCTM i al Codi de Conducta de l'Haia contra la Proliferació de Míssils Balístics. Tots els règims van continuar debatent quina és la millor manera d'involucrar els estats no adherits. Diversos règims van entaular diàlegs amplis més enllà de qüestions tècniques.

Controls de la UE sobre el comerç de material de doble ús

El 2016 la UE va continuar revisant el seu Reglament en matèria d'exportació, trànsit i corretatge de material de doble ús. És improbable que el procés acabi abans del 2018. El setembre de 2016 la Comissió Europea va presentar una proposta legislativa que inclou diversos elements que han generat reaccions negatives en la indústria i en diversos estats membres de la UE, i que constituiria un canvi fonamental en els aspectes del règim de control de la UE sobre el material de doble ús. Aquests elements eren l'ampliació de la definició de material de doble ús per incloure-hi certs tipus de tecnologia de cibervigilància; una llista de control de la UE que per primer cop no es limita a les llistes dels quatre règims de control de les exportacions; una

ampliació dels controls genèrics als productes que no figuren a les llistes per incloure-hi productes que poden estar concebuts per utilitzar-se en violacions dels drets humans o del dret humanitari internacional o en relació amb atacs terroristes, i una ampliació dels criteris que els estats han d'aplicar a l'hora de valorar les sol·licituds de llicències per incloure-hi qüestions vinculades als drets humans, el dret internacional humanitari i el terrorisme.

Presència dels drets humans en els controls a l'exportació de material de doble ús

L'aplicació de les normes de drets humans en els controls a l'exportació d'armes ha estat àmpliament acceptada durant molts anys. Tanmateix, la seva aplicació en els controls a l'exportació de material de doble ús sempre ha estat menys clara i més irregular. A aquesta qüestió s'hi ha prestat més atenció en gran part arran de la inclusió de molts sistemes de cibervigilància a les llistes de doble ús de l'Acord de Wassenaar i de la UE. Aquests productes han estat identificats en gran part a causa de les preocupacions en matèria de drets humans que genera el seu ús. La seva inclusió en les llistes de doble ús esmentades ha portat a reclamar que es tornin a ampliar els sistemes de vigilància subjectes a control. En l'àmbit de la UE, això també ha generat debats sobre la creació d'un vincle més clar entre els controls i l'aplicació de les normes de drets humans. ●

BASES DE DADES DEL SIPRI

- Base de dades sobre despesa militar
- Base de dades sobre transferències d'armes
- Base de dades sobre embargaments d'armes
- Base de dades sobre informes nacionals
- Base de dades sobre operacions de pau multilaterals

Accés a les bases de dades del SIPRI: www.sipri.org/databases

FUNDIPAU (FUNDACIÓ PER LA PAU)

Fundipau és una ONG nascuda el 1983 que treballa per un món en pau. A través d'una opinió pública cada cop més informada i activa, impulsa aquells canvis culturals i estructurals que facin possible l'eradicació de la violència entre persones i pobles.

Duu a terme activitats d'educació, formació, sensibilització i mobilització social per la pau, el desarmament i la resolució no violenta de conflictes. .

Des de FundiPau estem convençuts que la traducció al català del resum de l'anuari *SIPRI Yearbook 2017*, un material de referència internacional, proporciona un instrument cabdal per a la divulgació i la sensibilització a favor de la cultura de pau a casa nostra.

Publicacions recents de FundiPau sobre desarmament

Informe 'Armas sin control' sobre les exportacions espanyoles de material de defensa, altre material i de productes i tecnologies de doble ús el 2016.

FundiPau et al.

Madrid / Barcelona 2017

Per a més detalls: www.fundipau.org

Edició en català a cura de:

FundiPau

Av. Meridiana, 30-32, esc. A, entl. 2a
08018 Barcelona - Teléfono 93 302 51 29
info@fundipau.org

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

El SIPRI és un institut internacional independent que es dedica a la recerca sobre conflictes, armaments, control de les armes i desarmament. Fundat el 1966, el SIPRI proporciona dades, anàlisis i recomanacions, basades en fonts públiques, a autoritats, investigadors, mitjans de comunicació i públic interessat.

INSTRUCCIONS PER FER COMANDES DEL SIPRI YEARBOOK 2017

SIPRI Yearbook 2017: Armaments, Disarmament and International Security

Publicat en paper i en versió electrònica per Oxford University Press

ISBN 978-0-19-881180-0, tapa dura

ISBN 978-0-19-184859-9, versió electrònica

OXFORD
UNIVERSITY PRESS

Per a més detalls, visiteu www.sipriyearbook.org

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

Signalistgatan 9
SE-169 72 Solna, Sweden
Telephone: +46 8 655 97 00
Email: sipri@sipri.org
Internet: www.sipri.org

SIPRI YEARBOOK 2017

Armaments, Disarmament and International Security

L'anuari del SIPRI és apreciat arreu del món per polítics, diplomàtics, periodistes, docents, estudiants i ciutadans com una font d'informació i anàlisi autoritzada i independent sobre temes d'armament, desarmament i seguretat internacional. Ajuda a entendre l'evolució en matèria de seguretat internacional, armes i tecnologia, despesa militar, comerç i producció d'armes, així com els conflictes armats i les iniciatives per controlar les armes convencionals, nuclears, químiques i biològiques.

Aquest quadern resumeix la 48a edició de l'anuari del SIPRI, que inclou les novetats de l'any 2016, per exemple:

- *Els conflictes armats i la gestió de conflictes*, amb atenció a l'Orient Mitjà i el nord d'Àfrica, la seguretat europea i l'acord de pau a Colòmbia, així com una anàlisi de les tendències mundials i regionals de les operacions de pau.
- *La seguretat i el desenvolupament*, amb estudis sobre el sosteniment de la pau i el desenvolupament sostenible en llocs perillosos, el desplaçament forçat en contextos fràgils i els vincles entre el canvi climàtic i el conflicte violent.
- *La despesa militar, la producció d'armes i les transferències internacionals d'armes*.
- *Les forces nuclears al món*, amb informació sobre els nou estats amb armes nuclears.
- *El control d'armes nuclears*, amb les novetats sobre el control d'armes i desarmament multilateral i un debat sobre l'aplicació del pacte nuclear iranià.
- *El control d'armes convencionals*, amb estudis sobre el control humanitari d'armes i l'estat actual del control d'armes convencionals a Europa.
- *Les amenaces contra la seguretat química i biològica*, amb la investigació de les acusacions d'ús d'armes químiques a l'Orient Mitjà.
- *Els controls sobre el comerç d'armes i del material de doble ús*, amb les novetats al voltant del Tractat sobre Comerç d'Armes, els embargaments multilaterals d'armes i els règims de control de les exportacions.

L'anuari també ofereix una visió de deu anys sobre els patrons del conflicte armat i un resum de l'índex de pau global, així com annexos sobre els acords de control d'armes i desarmament, els òrgans de cooperació internacional en matèria de seguretat i els esdeveniments clau de 2016.